

Irena Walat, Małgorzata Dubasiewicz,
Krzysztof Ciechanowski, Karolina Skalska

Czas totalnego kontaktu. Wielopolskie seminaria z perspektywy uczestników

Budynek „starej plebanii” – obecna Kantorówka, Ośrodek Dokumentacji i Historii Regionu Muzeum Tadeusza Kantora w Wielopolu Skrzyńskim – był i jest miejscem szczególnym: świadectwem, pamięcią, prąźródłem. To wyjątkowa przestrzeń budowania nowych perspektyw w odniesieniu do życia i twórczości Tadeusza Kantora oraz regionu, który go ukształtował.

Istotą działań Kantorówki jest „żywe muzeum”, przełamujące konwencję sztywnego schematu wyznaczającego zakres i sposób działalności instytucji kultury. „Żywe muzeum” to swoboda dysponowania miejscem rozumianym literalnie, ale także swoistą dla niego przestrzenią symboliczną, nacechowaną twórczością Kantora, bogactwem tutejszych tradycji i wielowiekowej historii. Samo określenie „muzeum” sugeruje kontakt z czymś, co ma walor historyczny.

Każdego roku muzealnicy dosłownie przejmują mury „starej plebanii”, w której mogą poczuć ducha „wiecznego miasteczka”, spędzać czas twórczo, czerpiąc ze wszystkich dostępnych treści, korzystając ze źródeł tutejszej kultury i sztuki. Sama Kantorówka staje się miejscem twórczym, inspirującym, otwartym na interakcje. Podczas seminariów są to interakcje wielostopniowe, zągęszczające się w kolejnych działaniach: indywidualnej aktywności twórczej lokalnych artystów oraz wykładach, warsztatach i panelach dyskusyjnych, w których aktywnie biorą udział nie tylko prelegenci, ale też mieszkańcy, zaproszeni goście i wybitne postaci polskiego muzealnictwa. Seminarium to czas totalnego kontaktu nie tylko z tym, co oferuje Kantorówka, ale też z bogactwem i różnorodnością polskich muzeów.

Każde kolejne spotkanie muzealników ma swój przewodni temat, który stanowi wskazówkę ideową, konceptualną i warsztatową dla uczestników. Działamy też dwutorowo, tak aby wszyscy mogli zabrać głos w dyskusji. Mamy możliwość wypowiedzi w temacie przewodnim bądź w obszarze własnych badań. W pierwszym seminarium uczestniczyło 18 muzealników, w następnych dołączali stu-

denci kolejnych roczników Podyplomowego Studium Muzeologicznego UJ, jak również zaci goście, dyrektorzy muzeów podkarpackich, małopolskich, a także delegowani przedstawiciele Marszałka Województwa Podkarpackiego, powiatu ropczycko-sędziszowskiego oraz Samorządu Gminy Wielopole Skrzyńskie. Patronat nad wydarzeniem objął Oddział Podkarpacki Stowarzyszenia Muzealników Polskich, Uniwersytet Jagielloński, a wsparcia udzieliła Fundacja im. Tadeusza Kantora i podkarpackie muzea.

Wielopolskie spotkania pomagają się rozwijać, przynoszą chwile wytchnienia, radości, zaskoczenia, nowej świadomości. Pojawiają się możliwości współpracy międzymuzealnej i pomysły na wspólne projekty. Seminarium jest platformą swoistej wymiany doświadczeń przy tworzeniu wystaw, pisaniu projektów, gdzie często znikają wątpliwości i pojawiają się nowe cele. Sama Kantorówka czerpie z kontekstów, kontaktów, punktów widzenia. Otwiera się w wielu kierunkach, aby stawać się lepszym rozmówcą i jakościowym uczestnikiem rzeczywistości.

Muzealnicy uczą się od siebie nawzajem. Dobrodziejstwem są różne punkty widzenia oraz kompetencje uczestników. Każdy odgrywa ważną rolę, każdy jest istotnym ogniwem i wnosi do naszych spotkań bezcenny wkład merytoryczny, osobowy, twórczy, naukowy czy organizacyjny! Seminarium jest wspólnym dziełem wszystkich jego uczestników!

Wśród prelegentów są wykwintni mówcy, ale też tacy, którzy wygłaszają referaty pierwszy raz publicznie, przełamując właśnie tutaj swoje lęki, nabierając odwagi i pewności w dysputach. Dla mnie osobistym i głębokim przeżyciem było wystąpienie w ramach Jubileuszowych Spotkań Muzealników organizowanych w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ z okazji 50-lecia Podyplomowego Studium Muzeologicznego. W referacie pt. *Kantorówka Ośrodek Dokumentacji i Historii Regionu Muzeum Tadeusza Kantora w Wielopolu Skrzyńskim miejscem budowania nowych perspektyw w odniesieniu do życia i twórczości artysty oraz regionu, który go ukształtował. Seminarium muzealne – wielostopniowe interakcje* nakreśliłam historię Kantorówki jako małego muzeum na Podkarpaciu. Opowiedziałam też o narodzinach wspólnoty muzealników, której początków należy szukać w murach krakowskiej uczelni. Zazaczyłam, że wielopolskie spotkania muzealników nie byłyby możliwe bez pomocy profesorów studium, którzy swoją wiedzą, doświadczeniem i autorytetem budowali historię seminaryjnych działań w Wielopolu. Wsparcie merytoryczne, wszelkie wskazówki i niezwykle cenna obecność są dla uczestników inspiracją i natchnieniem do dalszej pracy w obszarze polskiego muzealnictwa.

Muzealnicy z racji pełnionej misji mają poznawać, chronić, przybliżać współczesnym i przekazywać następnym pokoleniom niepowtarzalne dziedzictwo przeszłości swoich małych ojczyzn. Muzealnicy opisują, dokumentują i opowiadają. Wsłuchują się w oczekiwania społeczne, przyciągają różnorodną ofertę i otwierają swoje instytucje na nowe formy komunikacji. Obecność w kulturze, zwłaszcza ta aktywna i twórcza, pozwala odnaleźć swój własny język najlepiej wyrażający

wrażliwość, temperament, spojrzenie na świat. Skłania również do ponownego, osobistego odczytania tego, co już było, oraz do poszukiwań u źródeł. Tę aktywną i twórczą obecność w kulturze zapewniają wielopolskie seminaria zarówno muzealnikiem, samej Kantorówce, jak i mieszkańcom Wielopolszczyzny.

Irena Walat – kierownik Kantorówki, Ośrodka Dokumentacji i Historii Regionu Muzeum Tadeusza Kantora w Wielopolu Skrzyńskim

Seminaria w Wielopolu Skrzyńskim nie mają charakteru zamkniętego i to wydaje mi się wielką wartością. Możemy liczyć na ciągły dopływ innych perspektyw, refleksji dotyczących muzealnictwa, badań nad kulturą regionu.

Jeśli chodzi o problematykę spotkań, to proponowałabym utrzymywanie dwutorowości poruszanych tematów: z jednej strony otwarcie na bieżące problemy, m.in. dzielenie się własnymi działaniami – tym, w czym jesteśmy zanurzeni; z drugiej – skoncentrowanie się na badaniu regionu. Ponieważ teren wydaje się nieustannie atrakcyjny pod kątem kulturowym, moim pragnieniem byłoby zaangażowanie się w szerszej zakrojone badania etnograficzne prowadzone właśnie na Wielopolszczyźnie.

Przyznam szczerze, że seminarium to dla mnie możliwość spotkania z ludźmi z pasją w miejscu pełnym niezwykłych historii, blisko przyrody dającej wytchnienie, zamieszkiwanej przez Ludzi, których historie nadal czekają na zapisanie. Samo miejsce spotkań jest otoczone aurą tajemniczości: Kantorówka – Wielopole – Podkarpacie. Czuję tam „ducha miejsca” i ... odnajduję własnego ducha.

Podczas seminarium spotykam osoby, które wkładają serce w to, co robią, i są gotowe tym się dzielić. Rozmowy z nimi inspirują, pobudzają do refleksji, a też do wspólnych działań. Gdy wyjeżdżam z Wielopola, moja głowa jest pełna pomysłów i dobrego niedosytu – chęci do dalszych spotkań i wspólnych planów. Dzielimy się pomysłami, spojrzeniami, ale pośrednio postawami – te ostatnie są dla mnie najbardziej inspirujące. To one chyba powodują, że z roku na rok niektóre znajomości coraz bardziej się zacieśniają. Jestem ogromnie wdzięczna za przeprowadzone rozmowy i inspiracje. I tak po prostu za spotkane osoby, które cenię.

Dr Małgorzata Dubasiewicz,
Muzeum Gdańska, Oddział Etnograficzny

Bardzo trudno jest odpowiedzieć na pytanie, co dały nam nasze spotkania w Wielopolu jednym, krótkim zdaniem, ponieważ dotyczyły kilku płaszczyzn. Omówienie działalności oraz zbiorów macierzystych instytucji, a także ich rola w lokalnym środowisku – to jeden z tematów poruszonych podczas pierwszego spotkania, kiedy mieliśmy możliwość bliższego zapoznania się z placówkami, których przedstawiciele brali udział w seminarium.

W okresie trwania epidemii COVID-19 i związanego z nią całkowitego *lock-downu* dzieliliśmy się sposobami prezentacji zbiorów poprzez platformy internetowe oraz inicjatywami w sieci. Za pomocą spaceru 3D zaprezentowałem wtedy wystawy z Muzeum Martyrologicznego w Żabikowie. Spotkania otworzyły przestrzeń do wymiany doświadczeń. Mogliśmy dowiedzieć się, w jaki sposób inne placówki rozwiązują podobne problemy, jakie mają do tego narzędzia i jak to jest realizowane w praktyce. Dowiedziałem się, kogo poprosić o pomoc w przypadku moich służbowych poszukiwań i kwerend.

Tu mogę podać następujące przykłady. Odkąd poznałem Zbigniewa Kowalskiego, a stało się to dzięki studiom na Podyplomowym Studium Muzeologicznym UJ, miałem możliwość uczestnictwa m.in. w uroczystości związanej z 45. rocznicą utworzenia Muzeum Przyrodniczo-Łowieckiego w Uzarzewie pod Poznaniem (2022 r.). Natomiast on uczestniczył w wernisażu otwierającym wystawę czasową *Nigdy wojny. Tematyka martyrologiczna w twórczości Józefa Gosławskiego* w Muzeum Martyrologicznym w Żabikowie (2023 r.), której byłem kuratorem.

Podczas pobytu w Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku zapoznałem się z wystawą czasową *Zbrodnia pomorska 1939 r.* Wśród wielu interesujących wątków poruszonych przez autorów wystawy moją uwagę przykuła historia Stanisława Radwana, o której usłyszałem na III seminarium w Wielopolu. Z jego twórczością i niezwykłą sylwetką jako artysty, który „gryzł gwoździe”, zapoznał nas kolega Piotr Jędorowicz z Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach. W Muzeum II Wojny Światowej przedstawiony został jako polski marynarz „gryzący podkowę”. Dzięki współpracy z Piotrem udało mi się rozwiązać wiele ciekawych historii, nad którymi pracowałem, m.in. zdobyć informacje o włoskich jeńcach przetrzymywanych w obozie na terenie Poznania. Dzięki naszej współpracy potwierdziły się przypuszczenia, że jeden z nich przeszedł pieszo z Poznania do rodzinnej miejscowości we Włoszech.

Podczas ostatniego spotkania w Wielopolu – pod nazwą *Uzmysławianie Muzeum* miałem możliwość wymiany doświadczeń na temat dostępności w innych placówkach. To bardzo ważny temat, ponieważ jesteśmy na etapie przystosowywania muzeum, w którym pracuję, do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dzięki naszemu seminarium miałem możliwość uczestniczyć w wykładzie pana Jakuba Studzińskiego, który będąc niekwestionowanym ekspertem w tej dziedzinie, wytłumaczył i uświadomił nam, czym jest inkluzywność. Dowiedziałem się też, jak z dostępnością radzą sobie inne muzea. Cennym okazał się wykład dyrektor Muzeum Dobranocek w Rzeszowie, pani Katarzyny Lubas, która przyjechała z pomocami edukacyjnymi wykorzystywanymi do pracy z dziećmi i młodzieżą. Zdobytą wówczas wiedzę z pewnością wykorzystam przy tworzeniu np. dotykowej mapy ekspozycji Muzeum Martyrologicznego w Żabikowie.

Kolejną istotną płaszczyzną jest zwykła przyjaźń i koleżeństwo między nami – uczestnikami seminarium muzealnego w Wielopolu. Jeśli będę miał jakiś problem albo zwykłą prośbę, wiem, gdzie szukać ewentualnej pomocy. Nie jest mi zna-

ny fakt, by inne tego typu ośrodki w kraju (np. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) dawały taką szansę podtrzymywania kontaktów swoim absolwentom. Poza tym mam to szczęście, że tworzymy wspólnie coś unikatowego. Nasze coroczne spotkania utrwalają nie tylko nasze osobiste kontakty, ale są okazją do wymiany opinii i poglądów na zagadnienia poruszane podczas wystąpień poszczególnych prelegentów.

Nie bez znaczenia jest też fakt, że dyrektor muzeum, w którym pracuję, dr Anna Ziółkowska, jako doświadczony muzealnik z niebagatelnym stażem pracy docenia tego typu seminaria. Wie, jak cenne są kontakty i wymiana doświadczeń między jego uczestnikami. Dlatego też pozwala mi w nich uczestniczyć już po raz czwarty! Rozumie to wszystko, wszak sama jest absolwentką Podyplomowego Studium Muzeologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Krzysztof Ciechanowski,
Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie

Seminaria w Wielopolu Skrzyńskim są płaszczyzną spotkań muzealników, którzy swą wiedzę teoretyczną łączą z wieloletnim doświadczeniem praktycznym. Dzięki temu, że uczestnikami seminariów są przedstawiciele różnych instytucji, spotkania te stanowią wspaniałą okazję nie tylko do zdobywania wiedzy, ale przede wszystkim do wymiany doświadczeń, poszerzania horyzontów, konfrontacji poglądów, nawiązywania nowych kontaktów i rozwiązywania muzealnych problemów. W moim przekonaniu stanowią inspirację do podejmowania nowych wyzwań i współpracy.

Nie ulega wątpliwości, iż wyjątkowa atmosfera Kantorówki – miejsca, gdzie w każdym zakątku czuć obecność jednego z najbardziej niezwykłych przedstawicieli polskiej sztuki, a także zaangażowanie pomysłodawczyni i inicjatorki seminariów – Ireny Walat oraz jej współpracowników sprawia, że na każde kolejne seminarium czeka się z niecierpliwością. Na uwagę zasługuje także aktywność i serdeczność lokalnej społeczności. Prowadząc zajęcia warsztatowe dla mieszkańców Wielopola Skrzyńskiego, widząc ich szczerze zainteresowanie i radość z efektów wspólnej pracy, odczuwałam prawdziwą satysfakcję. Był to niezwykle czas, który zapamiętam na długo.

Z perspektywy trzech lat mogę śmiało stwierdzić, że wielopolskie seminaria są wspaniałą kontynuacją Podyplomowego Studium Muzeologicznego, a wszystkim muzealnikom życzę możliwości uczestnictwa w tak wyjątkowych inicjatywach.

Karolina Skalska – kustosz Działu Widowisk Lalkowych Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi

*

W dotychczasowych wielopolskich seminariach udział wzięli przedstawiciele następujących instytucji: Kantorówka - Ośrodek Dokumentacji i Historii Regionu Muzeum Tadeusza Kantora w Wielopolu Skrzyńskim, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, Muzeum Etnograficzne Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi, Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi, Kamienica Hipolitów Muzeum Krakowa, Rydlówka Muzeum Krakowa, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach, Muzeum Martyrologiczne w Żabikowie, Muzeum Narodowe w Krakowie, Ośrodek Dokumentacji Sztuki Tadeusza Kantora Cricoteka w Krakowie, Muzeum Miasta Pabianic, Muzeum Ziemiaństwa w Dąbrowie, Muzeum Dobranocek w Rzeszowie, Muzeum Regionalne w Pilźnie, Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej, Muzeum Etnograficzne im. F. Kotuli w Rzeszowie, Muzeum Regionalne w Dębicy, Małopolski Instytut Kultury w Krakowie, Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie Oddział Muzeum Narodowego Rolnictwa w Szreniawie, Muzeum Narodowe w Gdańsku Oddział Etnografii, Muzeum Zamkowe w Pszczynie, Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu, a także Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, Polska Akademia Nauk, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Opolski i Uniwersytet Śląski w Katowicach.